

בתי המשפט

א 019962/99

בבית משפט השלום בירושלים

04/05/2005

לפני: כבוד השופט אהרן פרקש

התובע

אבו ניג'מה

בעניין:

ע"י ב"כ עו"ד צמל לאה ואח'

נגד

מדינת ישראל (משטרת ישראל)

הנתבעת

ע"י ב"כ עו"ד מוריה צ'רקה – מפרקליטות מחוז ירושלים

מיני-רציו:

* נזיקין – עוולות – רשלנות

אחריות המדינה בנזיקין בגין הכאתו של אדם ע"י שוטרים במהלך התפרעויות בהר הבית

תביעה לפיצוי בגין נזקי גוף שנגרמו לתובע, לטענתו, כתוצאה מהכאתו באמצעות אלות ע"י שוטרים, במהלך התפרעויות במתחם הר-הבית שאירעו בעקבות פתיחת "מנהרת הכותל".

ביהמ"ש קיבל את התביעה בחלקה וקבע:

על הנתבעת חלה חובת זהירות מושגית בהפעלת השוטרים אשר נכחו ביום האירוע בהר-הבית. הנתבעת באמצעות השוטרים הפועלים מטעמה, מופקדת על אכיפת החוק והסדר. במסגרת חובה זו, על השוטרים להשליט סדר, כאשר החובה כרוכה בנטילת סיכון שמא עלול מישהו להיפגע במהלך השלטת הסדר. על השוטרים הבאים להשליט סדר להפעיל את האמצעים הנדרשים כדי למנוע את ההפרות וההתפרעויות, אולם עליהם לאזן בין הצורך להפעיל כוח כדי להגן על שלום הציבור ולעשות ככל שניתן, באופן סביר, להגן על שלומו וביטחונו של הפרט. ככל שהמשבר קשה ואלים יותר, כך מידת הזהירות הנדרשת כלפי הפרט המעורב במשבר מוגבלת, ולהיפך.

כמו כן, חלה חובת זהירות קונקרטית. יש לקבל את גרסת התובע לפיה לא נטל חלק פעיל בהתפרעות שהייתה במקום וכי הוכה לאחר שעיקרה של ההתפרעות נהדפה והופסקה, ומשום כך, לא היה מקום לעשות שימוש בכוח כלפי התובע ולהכותו. נציגיה של הנתבעת – המפקדים במקום – צפו אפשרות להתנהגות חריגה של שוטרים, אולם לא ברור באילו צעדים נקטה הנתבעת בפועל כדי למנוע זאת. בתדרוכם של השוטרים לא היה די. לפיכך, יש לקבוע את אחריותה של הנתבעת כלפי התובע. ניתן לחייבה באחריות ישירה או באחריות שילוחית, משלא איתרה את השוטרים אשר הכו את התובע.

פסק דין

תביעתו של התובע כנגד הנתבעת לפיצוי כספי בגין נזקי גוף שנגרמו לו, לטענתו, כתוצאה מהכאתו באמצעות אלות על-ידי שוטרים במתחם הר-הבית ביום 27.9.96.

רקע עובדתי

1. בלילה שבין 23-24.9.96 יזמה ממשלת ישראל את פתיחת חלקה הצפוני של "מנהרת-הכותל" הצמודה לכותל המערבי בירושלים. על רקע פתיחת המנהרה פרצו ביום 26.9.96 מהומות והתנגשויות אלימות אשר חלקם אף מזוינות בנשק חם, שיזמו פלשתינים כנגד רשויות הביטחון הישראליות במקומות שונים בתחומי הקו הירוק ומעבר לו. במהלך האירועים, נפצעו ונהרגו עשרות פלשתינים וכן נהרגו 16 חיילים ישראלים ורבים אחרים נפצעו.
  2. לקראת תפילת המוסלמים בהר-הבית ביום שישי, 27.9.96, הגיע לכוחות הביטחון מידע מודיעיני על כוונה מצד מוסלמים לנצל את התפילה למהומות, התפרעויות ותקיפה כנגד כוחות הביטחון ואזרחים, לרבות יהודים המתפללים בכותל המערבי.
  3. לאור זאת, נערכה משטרת ישראל לקראת התפילה האמורה בכוחות מתוגברים ולשם כך הוקצו כוחות משטרתיים רבים, לרבות שוטרי ימ"מ, יס"מ ומג"ב. למפקדי הכוחות הללו, ניתן תדריך מפורט על-ידי קצין אג"ם במחוז ירושלים של משטרת ישראל, דוד קראוזה, יום קודם לכן, ובבוקרו של יום שישי, קודם לתפילה, ניתן תדריך נוסף על-ידי ניר צפרי, ששימש באותה עת כמפקד כוחות הפריצה, אשר הוקצו לרחבת הר-הבית, ומפקדי המשנה נתנו תדריך כל אחד לכוח שבפיקודו. הכוחות מוקמו בשערי הכניסה להר-הבית ובעיקר בשער המוגרבים ושער השלשלת, כאשר הינם מצוידים באלות, מגנים וקסדות, וחלק מהכוח צויד בנשק עם כדורי גומי, כאשר רק הקצינים וכוחות הימ"מ הורשו לשאת נשק חי.
  4. עם תחילת תפילת הצהריים בהר-הבית, נכחו במקום כ-7,500 מתפללים מוסלמים, כאשר חלקם התפללו בתוך מסגד אל-אקצה, חלקם ברחבה מצפון למסגד ואחרים במקומות נוספים בהר-הבית. בתום התפילה יצאו חלק מהמתפללים מתחום הר-הבית ואז החלה התפרעות המונית של חלק מהמתפללים, כשהם מיידיים כמויות גדולות של אבנים לעבר כוחות הביטחון בשער המוגרבים, לעבר גב הכותל ורחבת הכותל, אשר באותה שעה התפללו שם יהודים. נראה, כי חלק מהאבנים הוכנו מראש על-ידי המתפרעים. כמו כן, פירקו המתפרעים עמודי ברזל וארגזים ואף אותם יידו לעבר השוטרים וכן חבטו והיכו בשוטרים. החל מתחילת ההתפרעות ובמהלכה, נעשה שימוש במערכת הכריזה הקיימת במתחם ההר, והמתפללים התבקשו, בשפה הערבית, לעזוב את המקום.
  5. השוטרים החלו להגן על עצמם באמצעות מגני הפלסטיק שהיו בידיהם וזאת עשו במשך מספר דקות. משהתפרעות האלימה והרחבה לא שכחה, ניתנה הוראה על-ידי מפקד המחוז לפתוח בירי קליעי גומי, אשר כתוצאה מהם נפצעו מספר מהמתפרעים ושלושה נהרגו. כמו כן, החלו כוחות המשטרה להדוף את המפגינים אשר תקפו אותם, תוך שימוש באלות, במטרה להודפס לכיוון היציאות הצפוניות של מתחם הר-הבית ולהפסיק את ההתפרעות. כתוצאה מההתפרעות נפצעו שוטרים רבים.
  6. דברי רקע אלו הובאו מתצהיריהם של דוד קראוזה, ניר צפרי, ואפי חביביאן, אשר שימש באותה עת בתפקיד מפקד היס"מ, ועדים נוספים מטעם הנתבעת, אשר הגישו תצהירי עדות ראשית ובהסכמה לא נחקרו על תצהיריהם.
- יצוין, כי דוד קראוזה מציין בתצהירו (סעיף 23), כי ראה במקום מספר חריגות של שוטרים בסמיכות זמנים, שכללה שימוש בכוח לא סביר כלפי אדם מבוגר שעמד במרכז חזית המסגד, הכאה של שני מתפללים ערביים על-ידי שוטרים בצמוד לדופן המזרחית של מסגד אל-אקצה ועוד. על פי עדותו, חש למקום יחד עם קצינים נוספים ומנעו את המשך המכות.

גירסת התובע

7. בתצהיר עדותו הראשית ובחקירתו הנגדית העיד התובע, כי הגיע למסגד יחד עם גיסו, ד"ר אבו סמאחה, על מנת להתפלל תפילת יום השישי. התובע חלף את נעליו והניחם בארון נעליים המוצב מחוץ למסגד אל-אקצה ונכנס פנימה להתפלל. עם סיום התפילה, יצא מהמסגד על מנת לנעול את נעליו ואז שמע קול רירות וראה אבנים מתעופפות באוויר. משראה כל זאת, ביקש לחזור ולהיכנס למסגד, אולם שערי המסגד ננעלו על-ידי אלו שנותרו בפנים ולא איפשרו כניסתו חזרה. לפיכך נותר במבואה הצפונית שלפני הכניסה למסגד, כאשר במבואה זו ישנן קשתות. התובע עמד בפניו המערבית ביותר של מבוא הקשתות בתקווה שהרוחות יירגעו ויוכל לעזוב את המקום בביטחה. בעודו ממתין במקום, אכן נרגעו הרוחות, ולדבריו הגיעה אליו קבוצה של שוטרים מצוידים באלות וקסדות על ראשיהם, אשר חלקם היו עם נשק ולבושים במדים בצבע חאקי. כארבעה או חמישה שוטרים נכנסו למתחם של מבוא הקשתות ואחד מהשוטרים שאלו למעשיו במקום, והתובע השיב לו כי סיים את התפילה וברצונו לנעול את נעליו ולחזור לעבודתו. השוטר הורה לו לעשות כן. משסובב את גבו וכאשר בכוונתו ללכת לכיוון ארון הנעליים, קיבל התובע, לטענתו, מכה פתאומית וחזקה מאוד בראשו מאחור מאחד השוטרים, ולאחר מכן התנפלו עליו מספר שוטרים שהחלו להכותו במכות

נמרצות עם אלותיהם בראשו, בפניו, בגבו ובכל חלקי גופו, גם לאחר שנפל על הרצפה ושכב שם חסר אוניס ודם זב מראשו ומפניו. התובע פונה מהמקום לקבלת טיפול ראשוני במרפאה בסמוך למסגד, ולאחר מכן הועבר לבית החולים "אל-מקאסד" בירושלים, שם אושפז במשך כשלושה ימים, לאחר שאובחן שבר באפו וחבלות נוספות.

8. לתמיכה בגירסתו, זימן התובע עדים נוספים אשר חלקם העידו, כי ראו את האירוע ממש בשעה שהוכה באלות ע"י השוטרים. עד אחד העיד, כי היה בין אלה שלקחו את התובע לקבלת טיפול במרפאה, וכן העיד גיסו של התובע שהביאו לתפילה ביום האירוע, כי ראה את השוטרים מכים אותו ואף ראה את התובע לאחר שנפגע והובא למרפאה, ומשם פונה לבית החולים.

9. התובע והעדים מטעמו נחקרו חקירה נגדית על תצהיריהם, ומטעם הנתבעת, כאמור, הוגשו תצהירים אולם המצהירים לא נחקרו, שכן לא יכלו להעיד מאומה לסתירת גירסתו של התובע. הנתבעת הגישה גם שלוש קלטות וידאו המתעדות מזוויות שונות את מהלך ההתפרעות בהר-הבית באותו מועד, ומוסכם על הצדדים, כי הכאתו של התובע על-ידי השוטרים אינה נראית בהם (ראה פר' מיום 9.9.01).

אציין, כי גירסתו של התובע לאירוע עצמו, כי הוכה על-ידי שוטרים באלות שהיו בידיהם, לאחר שוך ההתפרעות במקום, הייתה אמינה עליי. גירסתו גם לא נסתרה על-ידי עדים מטעם הנתבעת. זאת ועוד. בסמוך לאחר פציעתו הועבר לבית החולים "אל-מקאסד" ושם צוין בגיליון הקבלה – "Hitte n by the soldiers by sticks". רישום זה יש בו כדי לחזק את גירסתו של התובע (ע"א 8388/99 הסנה חברה לביטוח בע"מ ואח' נ' מימי בן ארי, תק-על 2002(2) 1760 – סעיף 12 לפסק הדין).

בנוסף לכך, אציין, כי במסגרת "פלגינן דיבורא" של העדים מטעם התובע מאמץ אני את עדותם של אלה מהעדים שהעידו, כי פינו את התובע ממקום האירוע למרפאה ומשם לבית החולים, אם כי אינני מאמץ את עדותם על כך, כי ראו את השוטרים מכים את התובע, שכן התרשמתי כי ממקומות עומדם, במרחק של עשרות מטרים ממקום האירוע, ולאור "הבלאגן" ששרר במקום, לדבריהם, לא יכלו לראות את האירוע ממש, ובוודאי לא לזהות את החולצה שלבש התובע באותה עת, מה גם שהיה מוקף על-ידי שוטרים, אף לגירסתו הוא. בנוסף לכך התרשמתי, כי המידע בדבר אופן הכאתו על ידי השוטרים הגיע אליהם מהתובע, או ממי מבני משפחתו, ולא ממראה עיניהם ממש. כמו כן אין לקבל את עדותו של העד אבו נגימי, בן אחיו של התובע, כי ראה את הכאתו של התובע על-ידי השוטרים מבעד לחרך הדלת השנייה של המסגד בעומדו בצידה הפנימי, שכן התובע בעצמו העיד, כי בשעה שהוכה היה בפינה הצפונית מערבית של המסגד, אשר נמצאת מעבר לדלת הראשונה של הכניסה למסגד, וממקום עומדו של העד לא ניתן היה, לדעתי, לראות את אירוע ההכאה. כן יש לציין, כי ביום האירוע היה התובע כבן 41, נשוי ואב לעשרה ילדים, ועל פי עדותם של העדים מטעם הנתבעת, מי שהובילו את ההתפרעות האלימה שהייתה במקום, היו בעיקר צעירים בגיל העשרה או מבוגרים מעט יותר, ולא סביר כי התובע נטל חלק בהתפרעות. אשר על כן, מסקנתי היא, כי התובע לא נטל חלק בהתפרעות שהייתה במקום וכי הוכה על-ידי השוטרים לאחר שההתפרעות במקום בעיקרה הסתיימה.

תמצית טענות הצדדים

10. ב"כ התובע טוענת בסיכומיה, כי על אף שהתובע הגיש תלונה למשטרה ותלונה נוספת למחלקה לחקירות שוטרים, לא בוצעה למעשה כל חקירה על-ידי הנתבעת וההימנעות מביצוע חקירה מהווה רשלנות מצד הנתבעת, וגרמה לנזק ראייתי מהותי לתובע אשר יש בו משום להעביר את הנטל על הנתבעת, אשר לא הצליחה להרימו ולפיכך דינה של התביעה להתקבל.

ב"כ התובעת אף מפנה לכך, כי בתחקירים שבוצעו על-ידי המפקדים נאמר, כי ניתן לראות שימוש בכוח והכאה של מספר אנשים מבלי שנשקפה סכנת חיים למכים ובמקום אחר כי נעשה שימוש בכוח באופן בלתי חוקי ואף ברוטלי ללא כל הצדקה ויש בכך משום הודאת בעל דין.

עוד נטען, כי נטל ההוכחה והשכנוע עובר לכתפי הנתבעת מכוח הכלל של הדבר "מדבר בעד עצמו" על פי סעיף 41 לפקודת הנוזיקין [נוסח חדש] או מכוח החזקה של "דבר מסוכן", על פי סעיף 38 לפקודה הנ"ל.

11. לטענת הנתבעת, אף אם התובע הוכה על-ידי השוטרים אין חובה עליה לפצותו. הטענה הזו נסמכת, בין השאר, על האמור בפסק דינו של כב' השופט ורדי זיילר, נשיא בית המשפט המחוזי בירושלים (כתוארו אז), בת"א 1642/96 עזבון המנוח ג'ואד בזלמיט ואח' נ' מדינת ישראל, (דינים מחוזי, לב(3) 363 וכן צורף לכתב ההגנה של הנתבעת), אשר דן בתביעתם של שני עיזבונות של שניים מההרוגים באירועים שפורטו לעיל, וקבע בפסק דינו, כי יכול ואף אנשים חפים מפשע ייפגעו בשעה

ששוטרים אמורים להשיב את הסדר על כנו, וזאת אם אכן היה שימוש מוצדק באמצעים לפיזור ההתפרעות והפרות הסדר ואז לא יהיה מקום לקבוע את רשלנותה של הנתבעת ולחייבה בפיצוי. עוד טוענת הנתבעת, כי אינה אחראית לאירוע לא באחריות ישירה ולא באחריות שילוחית, שכן אם אכן הוכח התובע על-ידי השוטרים המדובר בתקיפה ועל התובע לתבוע את השוטרים אשר היכוהו, והתובע גם לא הוכיח, כי הייתה רשלנות כלשהי מצידה של הנתבעת בהכשרת השוטרים או בפיקוח עליהם, שהרי על פי העדויות מטעם הנתבעת ניתנו לשוטרים תדריכים מפורטים והנחיות מספקות וסבירות וכל השוטרים מילאו אחר הנחיות אלה כנדרש, למעט חריגים ואלו טופלו על-ידי הקצין הממונה, ולפיכך לא חלה חובת זהירות קונקרטית כנטען על-ידי התובע והנתבעת לא הפרה חובה זו. עוד נטען, כי אף אם אירע האירוע כפי שמתאר התובע בעדותו, הרי שהאירוע כה חריג ובלתי צפוי עד שלא מתקיים מבחן הציפיות, שכן המדינה לא יכלה ולא הייתה צריכה לצפות שהשוטרים אשר תודרכו באורח מפורט יבצעו עבירה פלילית של תקיפה.

התרשלות

12. על מנת לקבוע אחריות בעוולת הרשלנות שבפקודת הנזיקין [נוסח חדש] (להלן: "פקודת הנזיקין"), יש להשיב על שלוש שאלות: האחת, האם הנתבעת חבה חובת זהירות לתובע, כאשר התשובה לשאלה זו מצויה במבחן הציפיות הכולל בחובו שני היבטים: ההיבט העקרוני – קיומה או העדרה של "חובת הזהירות המושגית" – וההיבט הספציפי – קיומה או העדרה של "חובת הזהירות הקונקרטית". השאלה השנייה, האם הנתבעת הפרה את חובת הזהירות המוטלת עליה והשאלה השלישית – האם הפרת החובה היא שגרמה לנזק (ע"א 145/80 ועקנין נ' המועצה המקומית בית שמש ואח', פ"ד לז(1) 113, 122).

13. אשר לחובת הזהירות המושגית. דומה, כי אין מחלוקת כי הנתבעת באמצעות השוטרים הפועלים מטעמה, מופקדת על אכיפת החוק והסדר. במסגרת חובה זו, על השוטרים להשליט סדר, כאשר החובה כרוכה בנטילת סיכון שמא עלול מישהו להיפגע במהלך השלטת הסדר. על השוטרים הבאים להשליט סדר להפעיל את האמצעים הנדרשים כדי למנוע את אותן ההפרות וההתפרעויות, אולם עליהם לאזן בין הצורך להפעיל כוח כדי להגן על שלום הציבור ולעשות ככל שניתן, באופן סביר, להגן על שלומו וביטחונו של הפרט. ככל שהמשבר קשה ואלים יותר, כך מידת הזהירות הנדרשת כלפי הפרט המעורב במשבר מוגבלת, ולהיפך.

על הקונפליקט הקיים בחובות ובאחריות המוטלות על כוח צבאי או משטרה בהגנתו על שלום הציבור, עמד הנשיא אגרנט בע"א 751/68 רעד נ' מדינת ישראל, פ"ד כח(1) 197, 215-216:

"מצד אחד, מוטלת עליהם אחריות לקיים את הסדר הציבורי ולהגן על החיים והרכוש; ומבחינה זו רצוי לא להצר יתר על המידה את צעדיהם ואת השימוש בשיקול דעתם באשר לאמצעים שהם רואים כנחוצים כדי שתיפסק המהומה... מה עוד שהם מצווים לפעול, לעיתים, בתנאים של מהומות ושעת חירום. מן הצד האחר, חשוב מאוד כי אנשי משטרה יפעלו, ככל האפשר, בדרך שאינה מסכנת את חייהם ושלמות גופם של אחרים, אף אם מדובר בחייו או בשלמות גופו של אדם שהייתה לו יד במהומה, כל שכן, של אדם שלא השתתף בה ואשר נוכחותו במקום היא מקרית... הכרחי להסכים כי אפילו בתנאים אלה לעולם אין להצדיק פעולת ירייה מכוונת או לא אכפתית מצד איש משטרה.... אשר אין בינו לשימוש בכוח סביר ולא כלום...".

הביעה דעתה על כך גם כב' השופטת א. פרוקצ'יה בת"א (מחוזי-ירושלים) 213/93 תק-מח 95(4) 180 באומרה כי:

"נדרש כי הסיכון לשלומו של הפרט לא יעבור את המידה הראויה והסבירה במציאות העובדתית המיוחדת למקרה. משמעות החובה המושגית בהקשר זה היא, על כן, תולדה של איזון משתנה בין חובת הכוח הצבאי לדאוג לביטחון הציבור, לבין חובתו להגן על שלומו של הפרט ואיזון זה הוא המגדיר את תחומי החובה במקרה נתון".

לאור הדברים הללו, דומה, כי לא יכולה להיות מחלוקת כי חלה חובת זהירות מושגית על הנתבעת בהפעלת השוטרים אשר נכחו ביום האירוע בהר-הבית.

14. אשר לחובת הזהירות הקונקרטיית. אף חובה זו נבחנת במבחן הציפיות – האם בנסיבות העניין האדם הסביר יכול היה וצריך היה לצפות מראש את התרחשות הנזק, בנסיבות המקום והזמן בו אירע הנזק ביחס לניזוק הספציפי (עניין ועקנין הנ"ל, שם, עמ' 127).

כפי שעולה מהעדויות שהובאו מטעם הנתבעת, אכן צפו מפקדי הכוחות אפשרות לקיומה של התפרעות בסדר גודל משמעותי ולשם כך אף רוכזו כוחות גדולים של משטרה על מנת לקדם את פני הבאות בהתאם למידע המודיעיני שהיה בידי המשטרה. כאמור, ניתנו תדריכים על-ידי המפקדים בדבר האמצעים שיש לנקוט במקרה של הפרות סדר, וכמו כן כי יש לנהוג איפוק מירבי ושימוש בכוח ייעשה רק על פי הצורך בנסיבות העניין (סעיף 2 לתצהירו של ניר צפריר וסעיף 3 לתצהירו של אפי חביביאן).

15. כאמור לעיל, נתתי אמון בדברי התובע, אשר לא נסתרו, כי לא נטל חלק פעיל בהתפרעות הקשה שהייתה במקום וכי הוכה מספר דקות לאחר שעיקרה של ההתפרעות נהדפה והופסקה על-ידי כוחות המשטרה במקום, ומשום כך, לדעתי, לא היה מקום לעשות שימוש בכוח כלפי התובע או הכאתו. יש מקום לאבחן את שנפסק בת"א 1642/96 הנ"ל בהקשר לירי של קליעי גומי, אשר כוון לעבר המתפרעים עצמם והביאו למותם של שניים מהמתפרעים, כפי שקבע כב' הנשיא (בדימוס) ורדי זיילר בפסק דינו, לעומת העובדות בעניינינו, כאשר המרחק הפיזי שבין התובע לשוטרים, שמספרם נע בין 5 ל-7, היה אפסי, טווח נגיעת יד, וכאשר לא הייתה כל התפרעות או התנגדות מצד התובע, ולפיכך לא היה מקום להפעלת כוח כלפי התובע. ודוק. הכאתו של התובע ללא הצדקה על-ידי שוטרים לא היה המקרה היחיד באותו אירוע, וזאת כעולה מתצהירו של דוד קראוזה (סעיף 23 שם), ועל כן, אין מקום לקבל טענתה של הנתבעת כי לא יכלה לצפות התנהגות חריגה של שוטרים לפני האירוע, שהרי הודו העדים מטעמה, כי ניתנו תדריכים מפורטים לכוחות שהוצבו שם לגלות איפוק מירבי בכל מהלך האירועים ושימוש בכוח ייעשה רק על פי הצורך בנסיבות העניין. משמע, כי נציגיה של הנתבעת – המפקדים במקום – צפו אפשרויות להתנהגות חריגה של שוטרים, אולם לא ברור באילו צעדים נקטה בפועל למניעת התנהגות חריגה מצד השוטרים. לשיטתי, בתדרוכם של השוטרים לא היה די. לטעמי, היה על הקצינים המתדרכים למנות מפקד כל צוות כאחראי וכמפקח על התנהגות השוטרים הסרים לפיקודו, או שמא היה אף מקום להצמיד קצין לכל קבוצה של שוטרים, על מנת שיוודא ויפקח עליהם לבל ייגררו להתנהגות חריגה. דברים אלו אמורים במיוחד לאור העובדה, כי היה סיפק בידי הכוחות להתארגן ולקבל תדריכים מראש, כפי שעשו בפועל. לאור מסקנתי האמורה, יש מקום לקביעת אחריותה של הנתבעת. אוסיף, כי איני רואה נפקא מינא אם לחייבה באחריות ישירה או באחריות שילוחית משלא איתרה הנתבעת את השוטרים אשר היכו את התובע וזאת במיוחד לאור העובדה, כי זמן לא רב לאחר האירוע, הגיש התובע תלונה הן למשטרה והן למחלקה לחקירות שוטרים, כפי שיבואר עוד להלן.

עוד יש מקום לקבוע, כי אם המדינה נתבעת לדין ומתגוננת בטענה שמעשה התקיפה היה כדין, כאחת מטענותיה כאן, וזאת בהסתמך, בין השאר, על האמור בפסק דינו של כב' הנשיא (בדימוס) ורדי זיילר בפסק דינו שנוכר לעיל, כי אז יש לראותה כמאשרת את המעשה כמובנו בסעיף 25 לפקודת הנזיקין וניתן לחייבה בנזיקין (ראה: ד. קרצמר, **תקיפה וכליאת שווא**, דיני הנזיקין – העוולות השונות, בעריכת ג. טדסקי, עמ' 44; ע"א 667/77 **מרים דדון נ' עזר אטיאס ואח'**, פ"ד לב(2) 169, 174 מול אותיות השוליים ג'-ה').

למען הסר ספק, אוסיף, כי קביעת אחריותה של הנתבעת הינה קונקרטיית למקרה זה ואין בכך משום להשפיע על מקרים אחרים שהיו באותו אירוע, או לאירועים אחרים, וזאת במיוחד לאור העובדה, כפי שעלתה מעדויות מטעם הנתבעת, כי לאור פתיחת "**מנהרת הכותל**" והפרות הסדר שאירעו בעקבות כך, היה צפוי כי יתחוללו הפרות סדר גם בתפילת יום השישי הסמוך של המוסלמים בהר-הבית.

16. משהגעתי למסקנה, כי הנתבעת התרשלה וחבה כלפי התובע לא ראיתי לדון בטענותיו הנוספות של התובע, כי על נטל ההוכחה להיות מועבר לכתפי הנתבעת מכוח סעיף 41 לפקודת הנזיקין, מה גם שכלל לא ברור אם התקיימו כל התנאים הנדרשים לכך על פי המפורט בסעיף זה, כטענת הנתבעת בסיכומיה, וכלל לא ברור אם ניתן להחיל כל זה כאשר המדובר בגוף ערטילאי באמצעות שולחיו (ע"א 751/68 הנ"ל, בעמ' 208; ת"א (מחוזי-ירושלים) 210/93 הנ"ל).

גם אין מקום להחיל הוראות סעיף 38 לפקודה, בדבר העברת הנטל על הנתבעת כאשר הנזק נגרם על-ידי "**דבר מסוכן**", שהיה בבעלותה או בשליטתה של הנתבעת, שכן סעיף זה חל על מקרה שבו החפץ המסוכן הושאר ללא השגחה, והגיע לידי הנפגע או נמסר לידי (השווה: ע"פ 74/62 **פישמן נ' מדינת ישראל**, פ"ד יז 1478, 1499). עובדות אלו לא נתקיימו במקרה דנן.

נזק ראייתי

17. כזכור, נטען מטעם התובע, כי נגרם לו נזק ראייתי בכך שהחקירה במחלקה לחקירות שוטרים הייתה רשלנית, ועל כן יש להעביר את נטל ההוכחה על כתפי הנתבעת, ואילו ב"כ הנתבעת טענה בסיכומיה, כי דינה של טענה זו להידחות על הסף, שכן טענה זו לא נטענה בכתב התביעה והמדובר בהרחבת חזית.
18. בכתב התביעה נטען, כי כחודש וחצי לאחר האירוע, ביום 10.11.96, הגיש התובע תלונה למשטרה על האירוע ואף מסר הודעה כתובה (נ/4). ביום 27.11.96, הגיש התובע, באמצעות בא-כוחו דאז, תלונה למחלקה לחקירות שוטרים (להלן: "מח"ש"), כאשר לתלונה צורף תצהירו של התובע (נ/5). ביום 15.12.96 השיבה הממונה על החקירות במח"ש לתובע כדלקמן (נספח ב' לתצהירו של התובע): **"הריני להודיעך, כי לאחר שעיינתי בתלונתך שבנדון, הגעתי לכלל מסקנה, כי גם בחקירה לא ניתן להגיע למבצע העבירה. אשר על כן החלטתי לסגור התיק כעברייני לא נודע".** מכאן מבקשת ב"כ התובע ללמוד, כי כלל לא בוצעה חקירה על-ידי מח"ש.
19. אכן צודקת ב"כ הנתבעת, כי בכתב התביעה לא נטען מאומה, כי בביצוע החקירה על-ידי מח"ש הייתה רשלנות. יצוין, כי לכתב התביעה צורף **"סיכום תיק חקירת אירועי הר-הבית 27.9.96"** שנעשה על-ידי חוקרת של מח"ש (נספח ג' לכתב התביעה), דא עקא מסמך זה לא הוגש כראייה לבית המשפט ועצם צירופו לכתב התביעה אין בו משום הגשתו כראייה. לפיכך, יש לראות בטענה בדבר רשלנות בחקירת מח"ש משום הרחבת חזית שאין לה מקום כלל ועיקר, במיוחד כאשר הועלה הדבר לראשונה בסיכומים מטעם התובע (ה"פ (מחוזי-ירושלים) 613/99 **עומר סלמאן נ' אחמד אלרחמן**, תק-מח 2001 (1) 558).
20. עם זאת, למעלה מן הצורך, אסב את תשומת הלב לכך, כי לאחרונה ניתן פסק דינו של בית המשפט העליון, כבי' השופט (בדימוס) א' מצא, בע"א 361/00 **עזם ד'אהר ואח' נ' סרן יואב ומדינת ישראל** (לא פורסם – פסק דין מיום 10.2.05, סעיף 20 לפסק הדין), ונקבע, כי לדוקטרינת הנזק הראייתי – בפן הראייתי- דיוני שלה – יש תחולה גם במקרים כמו בענייננו ולא רק במקרים של תובענות שעילתן רשלנות רפואית. יצוין, כי בקשה לקיים דיון נוסף לפסק הדין האמור נדחתה (ד"ע 1912/05 **מדינת ישראל נ' עזם ד'אהר ואח'**, (לא פורסם פסק דין מיום 12.4.05). בענייננו, סבורני, לכאורה, כי לו הייתה נערכת חקירה כדבעי על-ידי הנתבעת, ובמיוחד לאור תלונותיו של התובע שהוגשו זמן סביר לאחר האירוע, יכול והייתה הנתבעת מגלה את זהותם של השוטרים שהיכו את התובע ויכול היה אף לתובעם אישית. משלא עשתה כן, יש בכך משום מחדל רשלני מצידה, אשר גרם לנזק ראייתי, ולפיכך יש מקום לחייבה באחריות לנזקיו של התובע.

הנזק

21. כאמור, לאור פציעתו של התובע מהמכות שהוכה בידי השוטרים, פונה למרפאה המקומית שבהר-הבית ולאחר מכן לבית החולים **"אל-מקאסד"**, שם אובחנו אצלו חבלות בגופו, חבלות בראש, פציעות שונות בקרקפת, חתכים ונפיחות מעל עין ימין ושבר בעצם האף (ראה גם התצלומים שהגיש התובע – ת/1).
- התובע אושפז בבית החולים מיום 27.9.96 ועד ליום 29.9.96. ביום 2.10.96 אושפז התובע בבית החולים **"אוגוסטה ויקטוריה"**, שם בוצע ניתוח להחזרת השבר באף. ביום 25.5.97 עבר התובע ניתוח ליישור מחיצת האף בבית החולים **"שערי-צדק"**, וביום 12.11.98 נותח שוב בבית החולים **"שערי-צדק"** בגלל קשיי נשימה ועבר צריבת קונכייות.
22. לכתב התביעה צורף התובע שלוש חוות דעת רפואיות – בתחומי א.א.ג., פסיכיאטריה ואורטופדיה כדלקמן:
- א. המומחה בתחום א.א.ג. – ד"ר פטר פרידמן – בחוות דעתו מיום 16.5.99, קבע, כי תיקון השבר באפו של התובע לא הצליח והלה נותר עם דפורמציה של האף וקשיי נשימה. המומחה קבע נכות רפואית צמיתה בשיעור של 20% בגין קשיי נשימה ו-10% בגין צלקת ומראהו השונה של האף.
- ב. המומחה בתחום הפסיכיאטריה – ד"ר יהודה אופנהיים – קבע בחוות דעתו מיום 15.6.99, כי מאז האירוע אין התובע מסוגל לתפקד כבעל משפחה או מפרנס, וכי לדעתו הינו סובל מ"Chronic Post Traumatic Stress Disorder", וזיכהו בנכות רפואית צמיתה בשיעור של 20%.
- ג. בתחום האורטופדי הוגשה חוות דעתו של ד"ר מיכאל ליבני. בחוות דעתו מיום 2.4.99, קבע לתובע נכות רפואית צמיתה בשיעור של 10% בגין הגבלה ניכרת בטווח התנועות של קרסול

שמאל, לאור זאת שבצילומים מיום 23.3.98 ומיום 28.6.98 נראה שבר אוסטיאוכונדרלי של עצם הטלוס.

23. מטעם הנתבעים הוגשו חוות דעת בתחומי א.א.ג. ופסיכיאטריה לפי הפירוט הבא:
- א. ד"ר אלימלך דויטש, בתחום א.א.ג. קבע בחוות דעתו מיום 31.3.03, כי בדיקתו של התובע מיום 6.2.03 ברינומטריה אקוסטית, הבודקת את השטחים הפנויים לנשימה באף, הייתה תקינה, ובבדיקתו על-ידי המומחה נמצאו מעברי אף תקינים, ופרט לצלקת שטחית קטנה על גב האף, אין לציין ממצאים חריגים. ד"ר דויטש קבע, כי לא נותרה לתובע נכות צמיתה כלשהי.
- ב. פרופ' אבנר אליצור, בתחום הפסיכיאטריה, קבע בחוות דעתו מיום 19.10.03, כי לא התרשם מסימפטומים טיפוסיים לתסמונת פוסט-טראומטית, מעבר לצער ועוגמת נפש על כי לא קיבל פיצוי הולם לפגיעה בו, ולכן אין מקום לקבוע נכות נפשית בגין האירוע.
24. בקדם משפט ביום 14.10.04 הודיעו ב"כ הצדדים, כי הגיעו להסדר דיוני ולפיו הינם מוותרים על חקירת המומחים ובית המשפט יקבע את נכותו של התובע על פי חוות הדעת שהוגשו.
- א. הנכות בתחום א.א.ג. כל אחד מבעלי הדין מבקש כי בית המשפט יאמץ את חוות הדעת של המומחה מטעמו.
- אין חולק כי לתובע נגרם שבר באף כתוצאה מהמכות שספג מהשוטרים. עם זאת במסמך של בית החולים "אוגוסטה ויקטוריה" מיום 3.10.96, שם עבר התובע את הניתוח להחזרת השבר באף, צוין במפורש, כי קיימת סתית אף ישנה לצד שמאל.
- בבדיקת נשימה שנערכה בשנת 2003, נמצא כי הינה בגדר הנורמה. לאור זאת יש מקום לקבוע, כי לא נותרה לתובע נכות עקב קשיי נשימה.
- אשר למראה האף והצלקת, אף המומחה מטעם הנתבעת מסכים, כי נותרה צלקת שטחית על גב האף. לאור פער השנים בין חוות הדעת מטעם הצדדים נראה להוגן ולצודק לקבוע נכות צמיתה בשיעור של 5% בגין הצלקת באפו של התובע.
- ב. אף בתחום הפסיכיאטריה מבקשים באי כוח הצדדים כי תאומץ חוות הדעת מטעמו.
- בחוות הדעת מטעם התובע נאמר, כי לא נמצאו סימנים של מצב אורגנו-מנטלי, או מצב פסיכוטי, וההתרשמות היא מאדם סימפטי המתאבל על מי שהיה ועל מה שהיה לו. גם המומחה מטעם הנתבעת לא מצא סימנים טיפוסיים לתסמונת פוסט טראומטית. התובע לא המציא למומחים, או לבית המשפט, כל תיעוד על סימפטומים נפשיים או על טיפול רפואי כלשהו שניתן לו בתחום זה. על פי חוות דעתו של המומחה מטעם הנתבעת, שהוכנה למעלה מחמש שנים לאחר הכנת חוות הדעת של המומחה מטעם התובע, ובחלוף כשבע שנים ממועד האירוע, התובע לא משתמש בתרופות הרגעה כלשהן, אין לו הפרעות בריכוז, בקשב או בזיכרון. מהלך החשיבה סדיר. שב להתפלל במסגד "אל-אקצה", ישן היטב, אין חלומות סיוט, תיאבון תקין, אין סימני חרדה או דיכאון. לתובע אף נולד ילד לאחר האירוע.
- מקובל עליי, כטענת ב"כ התובע, כי בתקופה הסמוכה לאחר האירוע היה מצבו הנפשי של התובע קשה, אם כי, כאמור, לא נזקק לטיפול נפשי כלשהו מאז האירוע ועד היום.
- בנסיבות העניין, הנני קובע את נכותו הנפשית של התובע בשיעור של 5%.
25. א. אשר לתחום האורטופדי. כאמור, התובע הגיש חוות דעת רפואית כי נותרה לו נכות צמיתה בשיעור של 10% עקב שבר בקרסול. הנתבעת לא הגישה חוות דעת מטעמה, וטענה, כי התובע נבדק על-ידי רופא מטעמה, אשר היפנה אותו לבצע צילומי רנטגן ואלו לא הומצאו למומחה מטעמה, ולפיכך נמנעה מלהגיש חוות דעת רפואית מטעמה בתחום האורטופדי. עוד נטען, כי בתיעוד הרפואי מבית החולים "אל-מקאסד", לא תוארה כל פגיעה ברגלו של התובע ואף התובע לא פירט פגיעה בקרסולו או ברגלו בתלונתו למשטרה ובתצהיר שהגיש למח"ש, ולפיכך אין קשר סיבתי בין הממצא בקרסול לאירוע.
- לטענות אלו משיבה ב"כ התובע בסיכומיה, כי הטענה בדבר העדר קשר סיבתי, הינה טענה שברפואה הטעונה הגשת חוות דעת והימנעות מההגשה פועלת לרעתה.
- עוד נטען, כי בתעודת השחרור מבית החולים נאמר, כי התובע סבל מחבלות מרובות בכל הגוף, כך שקיימת ראשית ראיה לפגיעה בקרסול. עוד נטען, כי מחקרים רפואיים הראו כי במקרה של פגיעה רב-מערכתית, כמו זו של התובע, קורה שלא מאתרים חלק מהפגיעות ואין לייחס חסר ברשומות לחובת התובע. ב"כ התובע מצביעה על תיעוד רפואי מאת האורטופד, ד"ר חוסייני, מיום 29.11.98, שם צוין, כי התובע נחבל בקרסול שמאל בשנת 1996, והצילומים שהומצאו מאשרים הטענה בדבר השבר בקרסול.

התובע מוסיף וטוען, כי הנתבעת לא סיפקה כל הסבר לשבר בקרסולו של התובע ואף לא הוצג תיעוד רפואי המצביע על פגיעה קודמת או מאוחרת בקרסול.

ב. כלל מוסד הוא, כי "בית המשפט, ולא המומחה, הוא הפוסק האחרון גם בשאלות הרפואיות שנמסרו לחוות דעתו של המומחה, ולהלכה אין בית המשפט חייב לפסוק על פי חוות דעתו של המומחה..." (ע"א 16/68 רמת סיב בע"מ נ' דרזי, פ"ד כב(2), 164, 168).

זאת ועוד. "כמו כל חוות דעת של מומחה המוגשת לבית המשפט, כך גם חוות דעתו של המומחה הרפואי: היא אינה אלא ראייה במסגרת כלל הראיות המובאות לפני בית המשפט, ובית המשפט רשאי להסתמך עליה אך גם לדחותה, כולה או חלקה, כשהוא מוצא זאת לנכון, בהתאם לשיקול דעתו" (ע"א 2160/90 רז נ' לאץ ואח', פ"ד מז(5), 170, 174 ד' והאסמכתאות שם). וגם זאת נפסק, כי אם עולה ממכלול הראיות שמסקנה בחוות דעת רפואית הושתתה על עובדה שגויה רשאי בית המשפט לסטות ממנה (ראה והשווה: ע"א 2160/90 הנ"ל, שם; ע"א 2541/02 צבי לנגר ואח' נ' ששון יחזקאל, פ"ד נח(2), 583, 588).

עוד יש לקבוע, כי נטל ההוכחה בדבר בקשר הסיבתי-העובדתי והסיבתי-המשפטי, כי השבר בקרסולו של התובע אירע בעת האירוע נשוא התובענה מוטל על התובע ולא על הנתבעת לספק הסברים למקורו של השבר, כטענת התובע.

ג. לאחר שנתתי דעתי לטענות הצדדים הגעתי לכלל מסקנה, כי התובע לא הרים את הנטל המוטל עליו להוכיח כי קיים קשר סיבתי-עובדתי בין השבר בקרסולו לבין האירוע. ואבהיר. גיליון סיכום המחלה מבית החולים "אל-מקאסד" (צורף כנספח לתצהירו של התובע), אין מאומה בדבר פגיעה כלשהי ברגל או בקרסול. אומנם, נאמר שם, כי התובע סובל מ"Multiple trauma at all his body", אולם, מכך אין להסיק בשום פנים ואופן, לטעמי, כי אובחנה אצל התובע פגיעה ברגל או בקרסול. לא זאת אף זאת. בהמשך גיליון סיכום המחלה, מפורטות הפגיעות בגופו של התובע, ואין כל התייחסות לרגל או לקרסול.

גם בתצהירו מציין התובע את הפגיעה באפו והניתוחים שעבר ואין איזכור כלשהו לפגיעה ברגלו, או בקרסולו, כתוצאה מהאירוע, והגבלה הנובעת מכך. אין זה סביר כלל ועיקר, כי שבר בקרסול ייעלם מתחושתו של התובע לחלוטין, ולא התלונן בגינו אף ימים או שבועות מספר לאחר האירוע.

בנוסף לכך, אין במסמך כלשהו, מסמכים רפואיים או אחרים, מאלו שהוגשו לבית המשפט, מהתקופה שבסמוך לאחר התאונה, תיאור כי התובע נפגע ברגלו או בקרסולו, ואף לא נרשמה תלונה מציידו או כי נערכה בדיקה כלשהי בהקשר לפגיעה ברגל.

וגם זאת. צילומי הרנטגן עליהם סומך המומחה מטעמו את חוות דעתו נעשו בחודשים מרץ ויוני 1998, רק כשנה ומחצה לאחר האירוע. בסיכומיה טוענת ב"כ התובע, כי קיים תיעוד רפואי מאוחר של ד"ר חוסייני, מיום 29.11.98, הקושר את הממצא לאירוע. מסמך זה לא הוגש כראיה ואף לא נמצא בתיק בית המשפט, ועל כן לא ניתן להתייחס אליו כלל.

גם לא מצאתי בחוות דעתו של ד"ר ליבני, המומחה מטעם התובע בתחום האורתופדי, כל הסבר לקשר בין השבר לבין האירוע, כגון, האם ניתן לקבוע, כי השבר הנראה בצילומים הינו ממועד האירוע, והאם יכול היה התובע להלך באורח חופשי מבלי לקבל כל טיפול רפואי למעלה משנה וחצי עם השבר הנטען. לפיכך לא אוכל לסמוך על חוות הדעת האמורה.

אומנם, אם התובע לא המציא צילומי רנטגן למומחה מטעם הנתבעת, דבר שלא הוכחש, היה על הנתבעת לפנות בנושא לבית המשפט, ברם, מכל מקום, מסקנתי היא, כי אם נותרה לתובע נכות בקרסולו, לא הוכח כדבעי, אף לא במאזן הנדרש במשפט אזרחי, שמקורה באירוע נשוא התובענה.

מכאן נעבור לבחון ראשי הנזק הנטענים על-ידי ב"כ התובע בסיכומים.

הפסד השתכרות לעבר

26. בסיכומיה מבקשת ב"כ התובע לפסוק לתובע סכום של כ-700,000 ₪, לפי חישוב של הפסד חודשי מלא על פי השכר הממוצע במשק מאז האירוע ועד כה.

ב"כ הנתבעת טענה, כי התובע לא הוכיח את הפסדיו הנטענים לעבר, ואף סירב לגלות מה היו הכנסותיו עובר לאירוע ונמנע מלהציג מסמכים כלשהם בקשר להפסדיו הנטענים.

27. מתצהירו של התובע עולה, כי עבד למחייתו ולפרנסת בני משפחתו כמנהל עסק של מזנון (סעיף 16), וכתוצאה מהאירוע נאלץ לסגור את המזנון, והדבר גרם לו לנזקים כספיים רבים (סעיף 18, שם).

התובע לא פירט מעבר לכך מאומה. בדבריו לדי"ר אופנהיים ציין, כי במשך כשנה וחצי הוא הרגיש שאינו מסוגל לחשוב על עבודה וישב בבית. בדבריו למומחה סיפר כי הפסיד סכום כסף גדול, ונאלץ למכור את כל מה שהיה לו על מנת לשלם את החובות. למומחה מטעם הנתבעת בתחום הפסיכיאטרי אמר התובע, כי אינו יכול להסביר מדוע מסר את המפתחות לבעל המזנון וחדל לעבוד שם, אם כי ייחס זאת לכאבים ולקשיים גופניים.

עוד עולה מדבריו למומחים, כי לא שבת כליל מעבודה בכל התקופה מעת האירוע ועד היום, אלא ציין לדי"ר אופנהיים, כי הינו עובד בשמירה ארבע שעות ליום, ולפרופ' אליצור, שחוות דעתו ניתנה מאוחר יותר, מסר, כי הוא עובד כסדרן בתיאטרון ילדים.

28. פיצוי בגין הפסדי שכר לעבר מוגדר כ"נזק מיוחד", ותביעה בשל כך מטילה את חובת ההוכחה להפסדים אלו על התובע (ד. קציר, פיצויים בשל נזק גוף, מהדורה רביעית, תשנ"ז-1997, עמ' 14). אין בתצהירו של התובע, ואף לא בסיכומים מטעמו, נימוק או הסבר כלשהו, או מסמכים כלשהם לתמיכה בסכום הפנטסטי הנדרש כפיצוי. נכון אני להניח לטובת התובע, אף כי לא הוגשו תעודות מחלה ואף לא נקבעה לו נכות זמנית, אף לא על-ידי המומחים מטעמו, כי נעדר מעבודתו במזנון אותו ניהל תקופה מסוימת. בהעדר כל הוכחה מטעם התובע הנני פוסק לו על דרך האומדן, בגין הפסדי שכר לעבר, סך של 20.000 ₪, הכולל הפרשי הצמדה וריבית עד ליום מתן פסק הדין.

אובדן כושר השתכרות

29. בראש נזק זה התבקש בית המשפט על-ידי התובע לפסוק סך שלמעלה ממיליון שקל, אף כאן, לפי הפסד חודשי מלא של השכר הממוצע במשק עד הגיעו של התובע לגיל 70. ב"כ הנתבעת טענה, כי בהעדר נכות לתובע, לשיטתה, אין מקום לפסוק פיצוי בגין ראש הנזק של אובדן כושר השתכרות.

כאמור, נקבעה נכותו הרפואית של התובע בשיעור של 5% בתחום הנפשי ו- 5% עקב צלקת באפו של התובע. ברי, כי הנכות האחרונה אינה משפיעה ואינה יכולה להשפיע על כושר השתכרותו של התובע. עם זאת, יכול ונכותו הנפשית עשויה להשפיע בצורה כשלהי על כושר השתכרותו. אף כאן, אין מקום לקבל הטענה, כי יש לערוך החישוב על בסיס אובדן מלא של חודשי השכר הממוצע במשק הישראלי. אין כל סימוכין לטענה, כי התובע אינו מסוגל לכל עבודה שהיא, וכי הפסדי השכר שלו הינם מלאים. התובע תושב מזרח ירושלים ואינו אזרח ישראלי. התובע לא המציא ולו מסמך אחד בדבר הכנסותיו עובר לאירוע, וגם לא הביא ראיה כלשהי שתתמוך בטענת באת כוחו בסיכומים. לפיכך יש לדחות התחשיב שנעשה. עם זאת, על מנת שלא לפגוע בתובע, ומחמת הספק ושמא ואולי, ועל דרך האומדן, בהתחשב בנכות שנקבעה, בהערכה של השפעת הנכות על כושר השתכרותו, בגילו, יליד 22.1.1955, הנני פוסק לתובע סך של 25.000 ₪, נכון להיום.

נזק לא ממוני

30. ב"כ התובע ביקשה לפסוק לו טבין ותקילין סך של מיליון שקל בראש נזק זה, והיפנתה לפסיקה אשר לטענתה תומכת בפסיקת הסכום האמור. ב"כ הנתבעת עקבית בטענתה, כי משלא נקבעה נכות, אין מקום לפיצוי בגין הנזק הלא ממוני.

הפיצוי בגין הנזק הלא ממוני נתון לשיקול דעתו של בית המשפט. אין ספק, כי התובע עבר טראומה משהוכה על-ידי השוטרים. התובע גם עבר ניתוח להחזרת השבר באפו, וכן נותרה לו נכות צמיתה כמפורט לעיל. עם זאת, אין כל בסיס לבקשה לפסוק את הסכום בו נקבה באת כוחו בסיכומים. הפסיקה שאליה היפנתה דנה במקרים חמורים בהרבה ובאחוזי נכות משמעותיים ביותר שנגרמו לנפגעים, מה שאין כן אצל התובע דן. הנני פוסק לתובע סך של 60.000 ₪, כאשר סכום זה כולל הפרשי הצמדה וריבית ממועד התאונה ועד היום.

סיעוד ועזרת הזולת לעבר ולעתיד

31. בסיכומיה ביקשה ב"כ התובע לפצות את התובע בסכום של 250,000 ₪ לעבר ולעתיד. יצוין, כי בכתב התביעה התבקש בית המשפט לפסוק בגין עזרת צד שלישי לעבר סך של 10,000 ₪ בלבד, ולא ברור על יסוד מה הוצבה הדרישה בסיכומים לפיצוי שפורט. גם בתצהירו של התובע אין מאומה, כי נזק לעזרת אחרים, או כי מי מבני משפחתו סייע בידו או ליווהו לטיפולים רפואיים. על מנת שלא לקפח את התובע, בהנחה שאכן נעזר בידי בני משפחה בסמוך לאחר האירוע, הנני פוסק לתובע, על דרך ההערכה והאומדן, סך של 3.000 ₪, כאשר סכום זה כולל הפרשי הצמדה וריבית נכון להיום.

הוצאות רפואיות וניידות לעבר

32. ב"כ התובע ביקשה לפסוק סך של 100,000 ₪ בגין ההוצאות שנגרמו לו, לטענתה, בגין אשפוז בבתי חולים, הוצאות רפואיות לניתוחים, צילומים, בדיקות חוזרות, תרופות ונסיעות. יצוין, כי בכתב התביעה התבקש סכום כולל של 30,000 ₪ בלבד, בגין ראשי הנזק הללו, ואף כאן לא טרחה ב"כ התובע לפרט הכיצד חישבה את הסכום המבוקש.

גם בתצהירו של התובע אין מאומה לנושא ההוצאות שהיו לו, אם אכן היו שכאלה, עקב האירוע וכן לא צורפה כל קבלה בגין הוצאה כלשהי. עם זאת, לתחשיב הנזק שהגיש צורפו ארבע קבלות של תחנת דלק על סך כולל של 600 ₪, כאשר לא ברור לאילו נסיעות נזקק התובע שעלותן כה גבוהה. כן צירף קבלה על סך 360 ₪ מסטודיו לצילום, ואף כאן לא ברור פישרה של קבלה זו. עוד צירף אישור כי לצורך קבלת צילום כרטיסו הרפואי מקופת חולים שולם סך של 80 ₪.

העולה מהמפורט לעיל, כי התובע לא הוכיח כי אכן נגרמו לו ההוצאות הנרחבות הנטענות על-ידי באת כוחו בסיכומים, ודומה כי "הנייר סובל הכל". כן לא עולה מחוות הדעת שהגיש התובע, כי נזקק לתרופות או לטיפולים רפואיים כלשהם וכתוצאה מכך נגרמו לו הוצאות כלשהן, או כי יזדקק לכך בעתיד.

על מנת שלא לקפח את התובע, אפסוק על דרך האומדן סך של **1,000 ₪**, הכולל הפרשי הצמדה וריבית ממועד האירוע ועד היום, בגין הוצאותיו הכוללות של התובע.

סיכום

33. על יסוד המפורט לעיל, הנני מחייב את הנתבעת לשלם לתובע בגין נזקיו והוצאותיו עקב האירוע מיום 27.9.96 הסכומים הבאים:

א.	הפסדי שכר בעבר	(סעיף 28 לעיל) -	20,000 ₪
ב.	אובדן כושר השתכרות	(סעיף 29 לעיל) -	25,000 ₪
ג.	נזק לא ממוני	(סעיף 30 לעיל) -	60,000 ₪
ד.	סיעוד ועזרת הזולת	(סעיף 31 לעיל) -	3,000 ₪
ה.	הוצאות רפואיות ונסיעות	(סעיף 32 לעיל) -	<u>1,000 ₪</u>
	סה"כ:		109,000 ₪.

סכום זה ישא הפרשי הצמדה וריבית כחוק מהיום ועד לתשלום המלא בפועל.

34. כן תישא הנתבעת בהוצאותיו של התובע, כנגד הצגת קבלות, לאגרת בית משפט ולעלות חוות הדעת שהוגשו על-ידי התובע, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כחוק מיום ההוצאה ועד לתשלום המלא בפועל.

בנוסף תישא הנתבעת בשכ"ט עו"ד בשיעור של 20% מהסכום הפסוק בסעיף 33 לעיל בצירוף מע"מ כחוק.

35. אבקש לציין, כי סיום שמיעת הראיות מטעם התובע הייתה ביום 12.11.01, ומאז ועד לחודש 9/04 נטען על-ידי ב"כ הצדדים, כי הינם נמצאים במו"מ על מנת להגיע להסדר ביניהם, ורק לאחר מתן התראה בדבר מחיקת התובענה נמשכו ההליכים שהביאו להגשת סיכומים בכתב מטעם הצדדים. הנני מצייין עובדה זו, על מנת להבהיר, כי אל לתובע לבוא בטרוניה אל בית המשפט בנוגע להתמשכות ההליכים אלא לבאי כוחו.

36. המזכירות תשלח העתק מפסק הדין לב"כ הצדדים.

ניתן היום כ"ה בניסן, תשס"ה (4 במאי 2005) בהעדר הצדדים.

אהרן פרקש, שופט

חוקלד ע"י: ציפורה ח.

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה